

SYRJÄISTEN JA PIENTEN TEIDEN HISTORIAA

Tienraivausta Pohjois-Karjalassa 1550–1990.
Toimittanut Matti Turunen. Tiemuseon julkaisuja
14. Tielaitos, Jyväskylä 1996.

Tiemuseo on viimeisen vuosikymmenen aikana julkaissut toistakymmentä eri maakuntien tierakennuksen historiaan liittyvää tutkimusta. Vaikka suuren osan tiemuseon julkaisusarjan teoksista voisi nimetä eri tiepiirien paikallishistorioiksi, on kysymyksenasetteluin ja aikarajauksin onnistuttu estämään pahimmat päällekkäisyydet, joita paikallishistorioiden kirjoittamisessa yleensä syntyy. Lisäksi on tekeillä laaja, kolmiosainen Tielaitoksen 200-vuotishistoria, joka valmistuu juhlavuodeksi 1999. Tielaitos juontaa juurensa vuonna 1799 ensimmäiseen pelkästään Suomea varten perustettuun Ruotsin keskusvirastoon, Kuninkaalliseen Suomen Koskenperkausjohdotuntaan. Tielaitokselta tosin koskenperkaus- eli vesirakennustehtävät siirtyivät vuonna 1990 merenkulkuhallitukselle.

Tienraivausta Pohjois-Karjalassa on neljän kirjoittajan yhteistuotos. Pohjois-Karjalan maanteiden alkuvaiheista ja liikkumistarpeesta kirjoittavat Marko Nenonen ja Raisa Maria Toivo. Vuosista 1809–1945 vastaa Kimmo Antila ja toisen maailmansodan jälkeistä aikaa käsittelee kirjan toimittanut Matti Turunen.

Harvaan ja vähälukuisesti asutussa Pohjois-Karjalassa nousee perinteisten maaja vesireittien kulkukelpoisuus esille aivan toisella tavalla kuin tajaan asutuilla seuduilla. Vuonna 1500 on arvioitu Pohjois-Karjalan väkiluvun olleen 2000–2500 välillä. Tällaista joukkoa varten ei laveita maanteitä rakennettu, eikä heillä ollut rakennustyöhön mahdollisuuttakaan. Alueen olosuhteista johtuen olemassa olevat vesireititkään eivät pystyneet kaikkia palvelemaan. Aikaisempi

tutkimus onkin pitkään olettanut vesitieverkoston olleen laajemman kuin se on nykyisin. Suurelta osaltaan ”ylimääräiset” vesireitit syntyivät 1700-luvulla Tukholmassa suunnittelupöydillä. Karttaan piirretty sininen näyttää huomattavasti leveämältä ja helppokulkuisemmalta kuin mitä se on luonnossa.

Pohjois-Karjalassa on kiistelty Pielisen ja Nuasjärven (Kainuun) välisestä vesireitistä. Tärkeimmässä alueen liikkumisen lähteissä, Jaakko Teitin muistiinpanoissa ja Nousia Venäläisen kertomuksessa 1550-luvulta, reitti mainitaan maataipaleena. Näistä aikalais-todistuksista huolimatta Nuasjärvi–Nurmes-reittiä on silti yleensä pidetty vesireittinä. Marko Nenonen ja Raisa Maria Toivo kuitenkin asiakirjalähtein ja maastotutkimuksin osoittavat, että reitti on ja on ollut vain maitse kuljettavissa. Maannousema Pohjois-Karjalassa on ollut niin pientä, ettei se ole merkittävästi muuttanut alueen vesistöjen virtauksia muutamassa sadassa vuodessa. Nenonen ja Toivo jäljittävät myös tämän sitkeästi elävän ja aikaisemminkin kumotun virheellisen vesireittikäsityksen alkuperän.

Tienraivausta Pohjois-Karjalassa on tiepiirihistorioiden ”työnjaossa” pienten ja vaatimattomien teiden tutkimusta. Aina 1700-luvulle parhaatkin tiet Pohjois-Karjalassa olivat ratsupolkuja. Vaikka Pohjois-Karjalan päätie oli Oulusta Sotkamon kautta Venäjälle menevä kansainvälinen tie, se oli lähinnä vain maaston merkitty reitti, joka oli kuljettavissa vain talvisin. Tihein ja paras tieverkko oli Kiteen ympäristössä.

Nykyisen liikennejärjestelmän synty Pohjois-Karjalassa on ajoitettavissa 1800-luvun lopulle. 1860-luvulta aina 1980-luvulle hätäapu- ja työttömyystyöt näyttelivät erittäin merkittävää osuutta tieverkoston rakentamisessa. Eniten työttömyystyöteitä tehtiin vuosina 1928–1932. Toisen maailmansodan jälkeen tiereitit piti miettiä osittain uusiksi. Yhteyden katkeaminen Sortavalaan ja Pietariin toi paljon töitä teiden rakentajille.

Tienraivausta Pohjois-Karjalassa -teos on ammattitaitoisesti tehty tutkimus. Liikennejärjestelmien logistiikkaan on kiinnitetty huomiota kiitettävästi, eikä varsinaisen tutkimuksen kohteena ollut tiestöä ja maaliikennettä ole nostettu irti ihmisten liikkumistarpeista.

Reijo Valta

Elokuussa 1998 ilmestyi Tuusmäen kylätoimikunnan ja Rantasalmen Rotary-klubin julkaisema, Leena Lehtisen kirjoittama opintomoniste

KANSANOMAINEN RAUDANVALMISTUS LÄNTISELLÄ RANTASALMELLA

Moniste kertoo Rantasalmen länsiosan, lähinnä Tuusjärven ympäristön raudanvalmistuspaikoista, raudanvalmistuksen perinteestä ja tekniikasta sekä kylien kuuluista sepistä. 24-sivuisessa (+ 11 liitesivua), runsaasti kuvitettussa julkaisussa on myös kartat raudanvalmistuspaikoista, rautaan liittyvistä paikannimistä ja kylien kymmenistä suurimmaksi osaksi kadonneista paikoista.

Kansanomainen raudanvalmistus läntisellä Rantasalmella -opintomoniste on osa Tuusmäen kylätoimikunnan Rautainen Rantasalmi -projektia, joka on saanut rahoitusta RaJuPuSu-Leader-ohjelmasta.

Julkaisua voi tilata osoitteesta:

Tuusmäen kylätoimikunta
c/o Leena Suhonen
Ronkalanmäentie 138
58940 TUUSMÄKI
p. 015-646 367

Julkaisun hinta yksityisille 15,- + postikulut (ei kopiointioikeutta), kouluille 50,- kopiointioikeudella + postikulut